

ΠΕΝΤΕ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΕΣ ΠΟΥ ΕΙΣΗΓΑΓΕ ΤΟ ΚΕΓ
ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΩΝ **ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ**
ΣΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ Α΄ & Β΄ ΛΥΚΕΙΟΥ ΠΟΥ ΕΚΠΟΝΗΣΕ ΤΟ 2011 & ΤΟ 2015

“ΠΥΛΗ” και “ΨΗΦΙΔΕΣ” Μέσα από τα δύο αυτά Ψηφιακά Περιβάλλοντα Εργασίας του ΚΕΓ, για τη συγκρότηση των οποίων έχουν συνεργαστεί για χρόνια περισσότερες από επτά εκατοντάδες Ελλήνων και ξένων ειδικών και εκπαιδευτικών, έχει εκπονηθεί πλουσιότατο (συχνά πολυμεσικό) υλικό. Με αυτό τροφοδοτείται όλη η εκπαίδευση. Βάσει αυτού προτάθηκε (Α) ένα ριζικά ΝΕΟ μοντέλο φιλολογικής παιδείας για το Λύκειο, και (Β) ένα ριζικά ΝΕΟ μάθημα «Αρχαίων από Μετάφραση» στο Γυμνάσιο –και τα δύο συνάμα παραδοσιακά και μοντέρνα.

Πέντε οι βασικές καινοτομίες που εισήγαγε το ΚΕΓ στα Π. Σπουδών του 2011 και του 2015 και έχουν έκτοτε εφαρμοστεί *πολύ επιλεκτικά* στο διάστημα ως σήμερα:

1. **ΟΛΙΣΤΙΚΟ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ. Το μάθημα των αρχαίων από το πρωτότυπο συλλαμβάνεται πλέον ολιστικά.** Το αρχαίο χωρίο παύει να διδάσκεται κυρίως ως αφορμή για γλωσσική ανατομία (+ λιγοστά *realia* + Εισαγωγή του σχολικού βιβλίου), όπως γινόταν ως τώρα. Αντίθετα, κάθε χωρίο εξετάζεται από τρεις απόψεις:

- (α) ως **γλωσσικός μηχανισμός**, για φαινόμενα στα οποία δίνει λαβή,
- (β) ως **ιδεολογία** –για τις περιεχόμενες ιδέες στη λογική τους άρθρωση,
- (γ) ως **«ποιητική τέχνη»** του λογοτεχνικού κειμένου (κατά τις συμβάσεις του γραμματειακού είδους όπου ανήκει κάθε τέχνημα λόγου) και ως **«ρητορική συγκρότηση»** κειμένου, κατά τη *«ρητορική ερμηνευτική» των Αρχαίων.*

Υιοθετείται τέτοιος τύπος διδασκαλίας που να δίνει αφορμή για ΠΥΚΝΗ σύνταξη μικροεργασιών τύπου project: Εισάγεται **κουλτούρα γραφής στο ελληνικό σχολείο.**

Η ολική επεξεργασία του κειμένου (α) τηρεί ισορροπημένη ποσοστιαία αναλογία των στοιχείων κατά τύπο μαθήματος · (β) προϋποθέτει παντού γερή δόση ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ -- χρήση των ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΠΟΡΩΝ και εργαλείων της «ΠΥΛΗΣ» και των «ΨΗΦΙΔΩΝ» (www.greek-language.gr)--, και (γ) υπακούει στην κονστρουκτιβιστικής έμπνευσης **άσκηση ΓΡΑΦΗΣ** μικροεργασιών τύπου project στη μεσαία κλίμακα των *έως 300 λέξεων+*. -- **Η πυκνή άσκηση στη γραφή δεν αναπτύσσει μόνον δημιουργικά τα πάσης φύσεως στοιχεία του μαθήματος των Αρχαίων · συνδέει στενά και οργανικά τα τρία διακριτά μαθήματα Αρχαίων, Νέων και Λογοτεχνίας σε ΖΩΝΗ φιλολογικών μαθημάτων.**

Η συνάρθρωση των τεσσάρων πτυχών του ολιστικού μαθήματος φαίνεται στο ακόλουθο σχήμα του «ΡΟΜΒΟΥ», που δείχνει πώς, ανάλογα με το σε ποια ακή του ρόμβου ισορροπεί κάθε φορά το αενάως περιστρεφόμενο σχήμα, προκύπτει μάθημα με χαρακτήρα καθαρά γλωσσικό, ή καθαρά ιδεολογικό ή βασικά λογοτεχνικό.

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, στάσεις

Οι Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, στάσεις στην Αρχαιότητα, κατά τα στοιχεία του συγκεκριμένου κειμένου ή χωρίου, αναφέρονται σε: Realia, Ανθρωπολογία, Θεολογία, περι Φύσεως και Πολιτισμού.

Σε Επίπεδο πρωτοβάθμιας Ανάλυσης: Ανάλυση κατά τα μοτιφήματα - κώλα που συγκροτούν το κείμενο περίοδο περίοδο, στις λογικο-συντακτικές μεταξύ των σχέσεις.

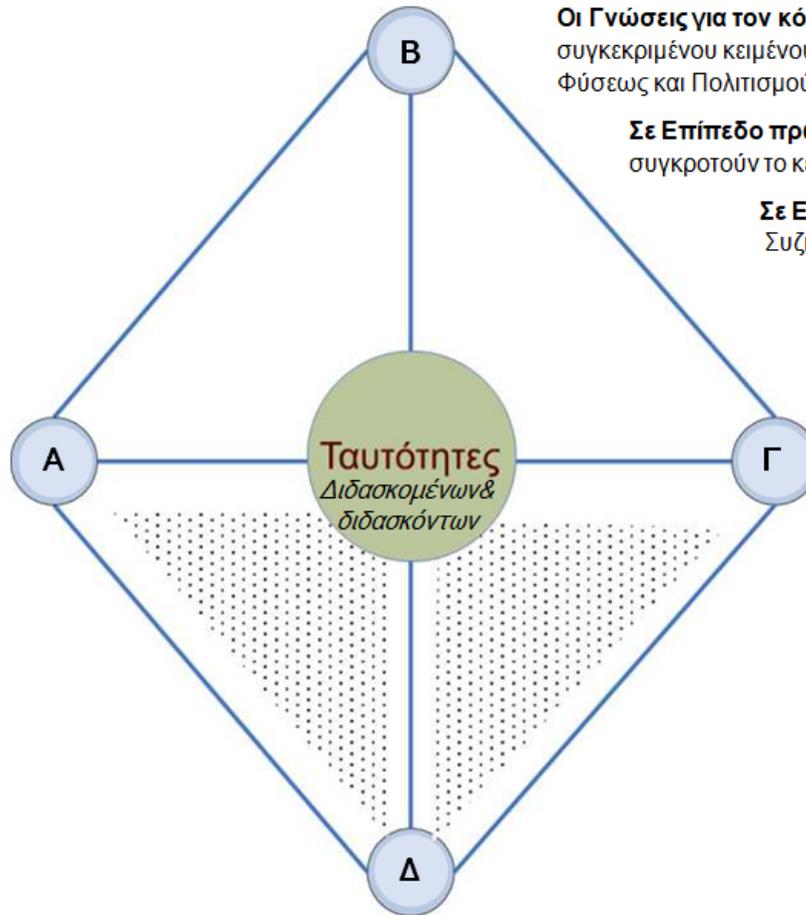
Σε Επίπεδο Ανώτερης Ερμηνείας:

Συζήτηση

- ✓ με «παράλληλα κείμενα»,
- ✓ με δεδομένα από τις αρχαιολογικές επιστήμες

Γνώσεις για τη Γλώσσα

Λεξιλόγιο,
Γραμματική
Συντακτικό
Στυλιστική

Γραμματισμοί & Δεξιότητες (Literacies & Skills)

Δεξιότητες της Γλωσσικής Κατάκτησης:

~~Κατανόηση Προφορικού Λόγου~~
~~Παραγωγή Προφορικού Λόγου~~
Κατανόηση Γραπτού Λόγου***
Παραγωγή Γραπτού Λόγου*

Types of Discourse (Narrative, Argumentative, Expository)

Ποιητική:

- ✓ Κατά τα Γραμματειακά γένη και είδη (Generic Composition)
- ✓ Κατά τις Αριστοτελικές κατηγορίες ανάλυσης: *μύθος, ήθος, πάθη*
  - Ανάγνωση γραμματειακών ειδών
  - Γραφή στα γραμματειακά είδη

Ρητορική:

- ✓ «Ανάγνωση» / κατανόηση ρητορικής γραφής
- ✓ «Γραφή» στη ρητορική γραφή

Διδακτικές Πρακτικές (Teaching Practices)

Εφαρμόζω την Constructivist Approach (Learning by Doing Vs. Learning by Rote) σημαίνει:

- ✓ δουλεύω με εντατική άσκηση στην μονοτροπική και πολυτροπική Γ Ρ Α Φ Η, συντάσσοντας Ατομικά ή/και Ομαδικά Projects,
  - πάντα με τις Ν. Τεχνολογίες,
  - πάντα συγκριτικά (με δύο κείμενα),
  - πάντα με τα Σχολικά Βιβλία + κείμενα του Δυτικού Κανόνα + Διαδίκτυο.

2. **ΚΕΙΜΕΝΟ. Η κατά κώλα διαίρεση του Αρχαίου Κειμένου**

Πλάι στη συμβατική τυπογραφική εμφάνιση του αρχαίου κειμένου, που εξακολουθεί να τυπώνεται στα σχολικά βιβλία, εισήχθη, ως υποχρεωτικά πρώτη και προκαταρκτική επεξεργασία η κατά κώλα διαίρεσή του: σύμφωνα με αυτήν, διακρίνονται πολύ συστηματικά τα *συντακτικά* (= λογικά = θεματικά) *μερίδια* εκάστης «περιόδου» του **μακροπεριόδου** αρχαιοελληνικού λόγου, και αναδεικνύεται η ιεραρχική δομή της.

ΣΧΟΛΙΟ Η κωλομέτρηση (ως αναγνώριση των κύριων και δευτερευουσών επιρρ. προτάσεων, στον ευθύ ή πλάγιο λόγο, και των επιρρ. μετοχικών φράσεων) ισοδυναμεί με την πρώτη συντακτική επεξεργασία του κειμένου. Με την είσθεση των εξαρτημένων μερών αναδεικνύει εναργώς παραλληλίες και αντιθέσεις και φανερώνει την αυστηρή ιεραρχία της ΑΕ περιόδου. Αρχικά δίνεται έτοιμη από τον δάσκαλο · αργότερα γίνεται άσκηση για τους μαθητές. Η χύμα τυπογραφική εμφάνιση του αρχαίου κειμένου, που φέρνει σε απόγνωση μαθητές και δασκάλους, κάνει τώρα εύκολα τα δύσκολα. Αντίθετα, η κατά κώλα, δείχνοντας τα συνανήκοντα μέλη, γίνεται στέρεη βάση για ασφαλή επεξεργασία του κειμένου που θα ακολουθήσει.

3. **ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ. Έλεγχος της Μετάφρασης**

Επειδή ως σήμερα η μετάφραση παπαγαλιζόταν και ξεφουρνιζόταν χωρίς κατανόηση, έπαψε πλέον να ζητείται από τους μαθητές μετάφραση **ό λ ο υ** του αρχαίου κειμένου **προκειμένου για διδαγμένο**. *Εδώ, ό,τι άλλοτε ελεγχόταν δια της μετάφρασης ελέγχεται πλέον δια κατάλληλων ερωτήσεων*. Συμπληρωματικά, πάντα μπορεί να ζητείται μετάφραση τμήματος του διδαγμένου -- με ή χωρίς αλλαγές σε τύπους ή λέξεις. **ΑΝΤΙΘΕΤΑ**, οπωσδήποτε ζητείται μετάφραση του **αδίδακτου**, που είναι ο καλύτερος έλεγχος της κατανόησης του κειμένου και της απόδοσής του σε καλά ελληνικά. Το ίδιο και **στο μάθημα της Θεματογραφίας**.

ΣΧΟΛΙΟ. Στην «Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα» (όπου η **Μνημοσύνη**, ένα Σώμα αρχαίων κειμένων με το έργο 50 αρχαίων συγγραφέων επιμελημένων μέχρι κεραίας, και το τρίτομο **Ανθολόγιο Αττικού Λόγου**), συχνά παρέχονται όχι μία αλλά δύο μεταφράσεις των αρχαίων κειμένων. Βάσει αυτών, μπορεί --εντός ή εκτός τάξης-- να συζητούνται διαφορετικές αποδόσεις λέξεων ή φράσεων από άποψη γλωσσική (όχι υ φ ο λ ο γ ι κ ή). Είναι από τις καλύτερες ασκήσεις για εμβάθυνση στην κατανόηση του κειμένου.

4. **ΑΣΚΗΣΕΙΣ. Ανανέωση του «Τυπολογίου Ασκήσεων»**

Πλάι στις παραδοσιακές Ασκήσεις (οι περισσότερες παραγωγικού τύπου από λογική άποψη), που βέβαια δεν καταργούνται, εισήχθησαν και άλλοι τύποι ασκήσεων επαγωγικού τύπου. *Σ' αυτές, αντί να παπαγαλίζει το παιδί τον έτοιμο κανόνα για να τον εφαρμόσει καθαρώς μνημονικά, οδηγείται στο να τον «ανακαλύψει», βάσει των*

παρεχόμενων δειγμάτων λόγου αντλούμενων από «Συμφραστικούς Πίνακες Λέξεων» (ΣΠΛ: Concordance, KWIC).

ΣΧΟΛΙΟ Τα παιδιά εισάγονται στον τρόπο της φιλολογικής σκέψης με το να χρησιμοποιούν το (άγνωστο στην εκπαίδευσή μας) πολύτιμο ψηφιακό εργαλείο που ονομάζεται **Συμφραστικός Πίνακας Λέξεων** (ΣΠΛ:). ΣΠΛ διατίθενται για όλα τα αρχαία κείμενα στην «Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα» (καθώς και για μείζονες Νεοέλληνες ποιητές).

5. ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ. Εκμάθηση του Αρχαίου Λεξιλογίου.

Ως προς το λεξιλόγιο των αρχαίων ελληνικών –με τις άφθονες παγίδες του για τους Νεοέλληνες– εισήχθη η πρακτική να *μαθαίνεται αυτό κανονικά καθεαυτό. Η λεξικογραφική πληροφορία θα αντλείται απευθείας από ένα επιστημονικό (και όχι εμπορικό) Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής*: τέτοιο στην «ΠΥΛΗ για την Ελληνική Γλώσσα» παρέχουμε το επίτομο Liddell & Scott (μεταφρασμένο). Προσοχή δίνεται στα είδη λεξιλογίου: ιστοριογραφικό, ρητορικό, φιλοσοφικό, ποιητικό.

--Η γνωστή σχολική άσκηση «**Οικογένειες Λέξεων**» (που στα σημερινά σχολικά βιβλία δίνεται ως μια απλή λίστα ομόρριζων λέξεων, αρχαίων και νέων, φύρδην μίγδην χωρίς μετάφραση ή εξήγηση) δεν καταργείται αλλά ανανεώνεται. Πλάι σ' αυτήν εισάγεται η «**Ιστορία της Λέξης**», άσκηση με μεγάλη παιδαγωγική αξία, αγαπητή στα παιδιά, και κατεξοχήν προσφερόμενη για μικρά projects.

ΣΧΟΛΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΡΟΝΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ. Η ιστορία μιας λέξης ανιχνεύεται με τη χρήση των επιστημονικών ψηφιακών λεξικών (της Αρχαίας, της Μεσαιωνικής και της Νέας Ελληνικής), που δίνονται στην «Πύλη»: οι μαθητές μαθαίνουν να συλλέγουν δεδομένα, να τα «διαβάζουν» και να συνθέτουν ένα μικροαφήγημα, όπου σκιαγραφείται η ιστορία της λέξης στη διαδρομή της από τα αρχαία ως τα νέα χρόνια. Για πρώτη φορά μπαίνει στο μικροσκόπιο και η Μεσαιωνική μας γλώσσα, η άμεση τροφός της Νέας. Πρόκειται για Γνώση μεγάλης επιστημονικής και φρονηματιστικής αξίας.

*

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ. Όλα τα ανωτέρω δημιουργούν ένα «ανοιχτό» περιβάλλον για το μάθημα των Αρχαίων: η γνώση παύει να παπαγαλίζεται έτοιμη, αλλά, σε ένα σημαντικό ποσοστό, κατακτάται από τους μαθητές, με προσωπική επεξεργασία των κειμένων και των δεδομένων: Βρίσκοντας τα στοιχεία, «διαβάζοντάς» τα κριτικά, και --όσο γίνεται συχνότερα-- συνθέτοντας ένα μικρογραπτό, μπαίνουν οι νέοι κατευθείαν στην *ευρετική διαδικασία της γνώσης*. Περιορίζεται η αναπαραγωγή της γνώσης του ενός και μοναδικού εγχειριδίου, έτοιμης και προκατασκευασμένης, με τα γνωστά ψήγματα παρασχολικής «βιβλιογραφίας».

Αυτό θα πει όντως «κριτικός γραμματισμός», με τα μέτρα και τα σταθμά του 21^{ου} αιώνα. Ευελπιστούμε ότι το ΚΕΓ θα λάβει υπουργική εντολή να

εφαρμόσει το σύστημα αυτό πιλοτικά σε δυο τρία πειραματικά Γυμνάσια της χώρας.